

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-5>

YUGOSLAVIA ARMED CONFLICT AND ITS REASONS FROM NATIONAL IDENTITY PERSPECTIVE

НАЦІОНАЛЬНО-ІДЕНТИЧНІ ПРИЧИНИ ЮГОСЛАВСЬКОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Popovych T. P.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Theory and History
of State and Law
State Higher Education Institution
“Uzhhorod National University”
Uzhhorod, Ukraine*

Попович Т. П.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»
м. Ужгород, Україна*

Topolnytska M. I.

*Candidate of Law,
Senior Police Lieutenant,
Inspector of the 2nd Company
of the 2nd Battalion
of the Department of the Patrol Police
in the Transcarpathian region
Uzhhorod, Ukraine*

Топольницька М. І.

*кандидат юридичних наук,
старший лейтенант поліції,
інспектор взводу 2 роти 2 батальйону
Управління патрульної поліції
в Закарпатській області
м. Ужгород, Україна*

У сучасних умовах розширено перелік причин збройних конфліктів на території держав, зокрема соціальні, політичні, економічні, релігійні причини доповнено національно-ідентичними, адже часто причинами збройних конфліктів є неспівпадіння національних кордонів із територіальними кордонами держав, що створює відповідну напруженість у регіоні, яка зрештою переростає у збройний конфлікт. Неспівпадіння кордонів нерідко є наслідком колоніального минулого деяких регіонів. Колоніальні держави, залишаючи свої території, як правило, фіксували кордони, які не завжди враховували етнічні, культурні та історичні реалії населення, особливо, якщо ці держави мали штучний характер, об'єднуючи у собі нації та намагаючись видати їх за одну (приклад – Російська Федерація) [1, с. 4]. Звісно, ідеальною є ситуація, коли суверенітет державний і суверенітет національний збігаються за об'ємом, тобто коли національна держава

має суверенітет над територіями, на яких більшість населення є носієм національної самосвідомості титульної нації.

Що ж до безпосередньої характеристики причин югославського збройного конфлікту, то перш за все варто зазначити, що Конституція Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (далі – СФРЮ) 1974 року наділила республіки і автономні краї практично повною свободою у проведенні власної зовнішньої політики. У віданні федерації, згідно п. 7. ст. 281 цієї Конституції, знаходилося тільки провадження зовнішньої політики СФРЮ, розвиток і стимулювання співпраці з країнами, що розвиваються, ратифікація та забезпечення, і деякі інші функції загального характеру [2, с. 334].

Відтак, криза федералізму в Югославії була спричинена комплексом факторів, включаючи історичні розбіжності між народами, що об'єдналися у СФРЮ: різні ментальні та релігійні цінності, нерівномірний соціально-економічний розвиток республік та міжнаціональні протиріччя [3, с. 7].

Отже, до основних факторів, що призвели до цієї кризи, можна віднести:

1. Історичні відмінності народів: неспівпадіння державних і національних кордонів, крім цього, народи, об'єднані в Югославії, мали різні історичні та культурні традиції, що створювало напруження та протиріччя між ними.

2. Різні ментальні та релігійні цінності: народи Югославії мали відмінні менталітети та релігійні переконання, що створювало додаткові розбіжності.

3. Міжнаціональні протиріччя: національні групи в Югославії мали взаємні протиріччя та непримиренність, що сприяло ескалації конфліктів та розбрату.

Отже, націоналізм, який існував у всіх югославських республіках, став засобом боротьби з комунізмом, і він набував особливо високого рівня у ті роки. Республіканські ЗМІ активно провокували національну істерію, що було характерно не тільки для Югославії, але й для всієї Східної Європи. Сербія була винятком з цього контексту [4, с. 77].

Тому порушення рівноваги між суб'єктами федерації призвело до підриву основи існування федерації. Незважаючи на це, неспівпадіння кордонів стало одним із головних факторів, який спровокував міжнаціональний збройний конфлікт. Зв'язок національного фактора з політико-територіальним яскраво характеризує етнічні конфлікти в Югославії, крім цього додаються і релігійні суперечності.

Таким чином, потенціал для розпаду і виникнення конфліктів на національному ґрунті в Югославії був уже фактично сформований. До того ж спостерігається вкрай слабкий федеральний рівень влади, і практично повна передача контролю за загальнодержавними рішеннями республікам і автономним краям, у сукупності з закріпленням у конституції правом на самовизначення їх титульних народів. Невідповідність внутрішніх кордонів СФРЮ реальній карті розселення народів передбачало ситуацію, коли при виході практично будь-якої республіки (за винятком Словенії) зі складу федерації на її території неминуче залишалася значна меншість представників інших титульних народів. І конфлікти виникли в першу чергу після сецесії суб'єктів федерації саме з найбільш гетерогенним складом населення – Хорватії та Боснії і Герцеговини.

Загалом можна виокремити наступні характерні ознаки життєдіяльності СФРЮ у досліджуваній період:

1. Порушення ідеологічної рівноваги між суб'єктами федерації, що призвело до підриву основ існування федерації.

2. Узгодженість позицій представників різних національностей СФРЮ щодо забезпечення рівноправності націй, проголошення формування правової політики на основі реалізації національної свободи, єдиних інтересів робітничого класу, поваги до прав національних меншин.

3. Політика демократичного централізму, що проводилась з метою економічних реформ та підвищення рівня життя, але з іншої сторони, вона призводила до збільшення економічної самостійності республік, що не сприяло зміцненню югославського федералізму.

Ідеологічна складова того періоду характеризується правовою політикою зміцнення міжнародних зв'язків для залучення міжнародної спільноти до питання самовизначення народів Югославії. До прикладу, Словенія докладала масу зусиль для інтернаціоналізації конфлікту. У свою чергу, у Хорватії мали місце спроби виведення країни з міжнародної ізоляції, до якої призвела зовнішня та внутрішня політика адміністрації першого президента Хорватії Ф. Туджмана. Одночасно спостерігається процес налагодження співробітництва з міжнародними організаціями та усунення тих проблем, що виникли на шляху включення Хорватії до євроатлантичних структур [5, с. 9]. Для цих територій була характерна присутність різних етнічних груп, зокрема хорватів і боснійців (мусульман), що створювало потенційні причини конфлікту. Відтак, політичні та етнічні розбіжності поступово призвели до зростання напруги та ескалації конфлікту.

Вартою уваги у цьому контексті є позиція Запросило В., який у своїй науковій статті про причини війни у колишній Югославії висловлює думку про схожість війни в Україні та Югославії. Зокрема, він проводить відповідні паралелі: як серби прагнули створити Велику Сербію, приєднавши до себе всі території колишніх югославських республік, так і РФ намагається приєднати до себе території України. Проте різниця полягає у тому, що в Югославії кордони республік не відповідали територіальній розселеності націй, у той час як території, на які посягає агресор в Україні, є українськими і на них розселені українці за національною ознакою. При цьому для реалізації своєї мети Сербія використовувала три фактори: мову, церкву та військову перевагу, які є дещо схожими із діями Російської Федерації в Україні. Так, використання наративів про пригнічення російськомовного населення та православної церкви Московського патріархату в Україні стало приводом для порушення територіальної цілісності та непорушності державних кордонів нашої держави [6].

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна резюмувати, що до основних причин конфлікту в колишній СФРЮ слід віднести національно-ідентичні причини, а також, безперечно, фактор неспівпадіння державних кордонів із розселенням націй та народностей, що, зрештою, і призвело до виникнення невдоволення населення та невідворотного процесу розпаду Республіки Югославія.

Література:

1. Топольницька М.І. Зміна правових систем в умовах збройного конфлікту: досвід країн колишньої Югославії та України (2014-перша половина 2021 рр.) : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.01. Ужгород, 2023. 21 с.
2. Vloga Slovenije v zunajni politiki jugoslovanske federacije. Slovenci in država. Ljubljana: DZS, 1995. 334 S.
3. Павленко О.С. Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова (1990 – 2010-ті роки) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. Тернопіль, 2018. 19 с.
4. Батаковић Д., Протић М.Ст., Самарцић Н., Фотић А. Нова историја српског народа. Белград, 2002. 381 с.
5. Кузнецов Є. В. Здобуття незалежності та суспільно-політичний розвиток Хорватії у 1990-2005 рр. : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02. К., 2007.18 с.

6. Запросило В.О. Історико-правові причини війни в колишній Югославії і в Україні та їх порівняння. URL: <https://naukaipravoohorona.com/> (дата звернення: 09.03.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-6>

**IMPLEMENTATION OF THE FUNDAMENTAL,
CONSTITUTIONAL RIGHTS OF INDIVIDUALS AS HUMAN
CAPITAL IN THE PROCESS OF CONTINUOUS EDUCATION
AND EDUCATIONAL SERVICES AS A DETERMINANT
OF COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF A DETERMINING
FACTOR OF GROWING SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL
TO THE WHOLE STATE**

**РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ, КОНСТИТУЦІЙНИХ
ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
У ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВИТИ І ОСВИТНІ ПОСЛУГИ
ЯК ДЕТЕРМІНАНТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
У КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧАЛЬНОГО ЧИННИКУ ЗРОСТАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ**

Safronova G. V.

*Teacher of the Department
of General Legal and Social
and Humanitarian Disciplines
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kryvyi Rih, Ukraine*

Сафронова Г. В.

*викладач кафедри загально-правових
та соціально-гуманітарних дисциплін
Донецький державний університет
внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Теоретико-методологічні проблеми правових відносин у галузі освіти, психолого-педагогічні питання і мотивація дотримання норм законодавства на виконавчому та особистісному рівнях кожним суб'єктом правових відносин потребують уважного вивчення і прийняття відповідних рішень. Стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не задовольняють потреби суспільства. Актуальними завданнями залишаються збереження і поширення кращих традицій національної системи освіти, забезпечення доступності здобуття